НБКМ ☆ БИА
Фонд № 671
Арх. ед. 26
л 648

374.

вх.№ 64

пол. 13 с/ври 1907 г.

До Негово Блаженство

Българския екзарх Господина Г-на Йосифа I-ий

в Цариград

Ваше Блаженство,

Натоварени от вътре, чест имаме да явим на Ваше Блаженство и на целия състав на училищния отдел, че вътрешната организация приема хвърлената ѝ ръкавица - с уволнението на маса учители, ръководни сили в нейните редове - и че тя ще води борба с екзархийските църковно-училищни органи по цяла Македония и Одринско, а не само с преките виновници на престъпното решение.

Научени от горчивия опит на миналото, организацията не съжалява за случаи, когато е давала на църковно-училищните власти да разберат, че тя трябва да бъде респектирана, а съжалява само за случаи, когато по една или друга причина е счела за нужно да се покаже по-благоразумна. Виждайки днес, че едновременното ѝ благоразумие се схваща за слабост, организацията за напред ще гледа да не прави такива грешки. И тяхната отговорност пред народа и историята за сички последици от междуособната борба нека легне всецяло върху Вас и съветниците Ви.

Длъжни сме да споменен на Ваше Блаженство и на лицата, които съставят учебния съвет, че уволнението на въпросните учители е полицейска услуга направена на турските власти; в същото време то е и косвен предателски акт, а зарад такъво нещо вътрешната организация "забавя, но не забравя".

НБКМ ☆ БИА
Фонд № 641
Арх. ед. 26
л 649

Ваше Блаженство,

Такъво масово уволнение на учители само заради участието им в организацията е необяснимо за нас инак, освен с едно желание в Екзархията да се тури край на сяка революционна дейност. И ако това е тъй, още по-необяснимо ни е, как, Ваше Блаженство, - да не говорим за съветниците ви новаци, - как не сте могли да разберете еднаж за винаги, че не се гаси туй що не гасне; че не е възможно да се унищожи организацията днес, когато има 15-годишно минало с безброй рискове и жертви, история и традиции, когато вече ратници са едновременните дечица, откърмени с революционно мляко; когато дори турското правителство, като се блазни ред години от мисълта за унищожение на четничеството, не смее да говори за унищожение на революционното движение изобщо. Щом пък организацията си остава, уволнението на учители, нейни ръководни сили, може да има само един единчък резултат: ръководенето на революционно-организационните работи ще бъде неумело защото ще падне в по-малко интелигентни ръце. А тоя резултат зле се отразява, както върху нашите работи, така и върху училищното дело, вам поверено, па и изобщо върху населението, чиито интереси безспорно еднакво ни са присърце и вам и нам. В окръзи, дето има повече и по-големи градски центрове, т.е. дето има запас от интелигентни сили, там сравнително най-малко грешки стават, най-малко причини има да се оплакваме. И нали именно Вие, Вашите черковно-училищни органи най-вече се оплакват от организацията в окръзи, дето няма големи градски центрове и следов[ателно] дето няма достатъчно интелигентни ръководни сили?

Да положим, Ваше Блаженство, за минута, че по някой начин организацията е удушена. Турците не са вчерашни: те знаят добре, че не след дълго време пак ги грози опасност от революционно-освободително движение в страната, щом остане на лице силен български елемент, свикнал отпреди на бури и борби, и следов[ателно] пак ще го преслед-

Фонд № 641
Арх. сд. 26
л 65

ват в сяко отношение, значи и в църковно-училищно отношение. И може б би това преследване ще се води още по-систематично: турците, каквито си са, видят ли слабо, гледат да се наложат и отстъпват само пред сила, от страх някакъв. В случая пък ще се считат и победители, та ще искат своевременно и колкото се може повече да се възползуват от победата - чисто по военному.

Илюзия е, Ваше Блаженство, да се мисли, че ако престане нашето революционно движение или поне четнишкото ни движение, ще престанат и въоръжените пропаганди, гръцка и сръбска, та ще олекне на населението и на Екзархията ще бъде лесно да си пази позициите и да печели нови. Преди всичко, турската войска, и да би искала, не е в положение съвсем да унищожи гръцкото и сръбско четнишко движение /макар и да нямат почвата на нашите чети/, защото изворът на четите им е другаде, - недостъпен е за нейните стрели. Да ти се удава да унищожаваш отделни чети, не значи още да унищожиш четнишко движение. Друго нещо би било, ако беше се пресушил изворът им чрез външен натиск, но натиск ефикасен. Ала и да би могла турската сила да смаже въоръжените пропаганди, турското правителство, колкото и да се преструва, не ще иска да се лиши завинаги от едно такъво средство за парализиране българското население. Остава пак организацията, в интереса на преследваната от нея цел, да служи за самозащина и да пази позициите на революционния български елемент. И ако лани по-лани, бидейки заслабнала, се оказа некадърна в Северна Македония, от половин година насам може да се похвали, че ги е опазила, а от две седмици и че е отнела някои позиции /в Прилепско/. Смеем да се надяваме, че наскоро ще бъдат отнети и други позиции, ако само пак не последва някоя необмислена постъпка от близък свят, подобна на Вашата. Па и трябваше ли да забравяте, Ваше Блаженство, че сръбската пропаганда се яви и се засили преди да има революционно движение, т.е. преди ние да дадем повод на турците да отварят рани на Екзархията, и че тъкмо това революционно

НБКМ ЦДИА
Фонд № 641
Арх. ед. 26
л 651

движение спря бързия й напредък и предаде под Вашето духовно ведомство толкоз сърбомански села в Скопския край? Трябваше ли да забравяте, че именно организацията предаде във Ваши ръце стотини гъркомански села в Преспата, Костурско, Воденско и другаде?

Турската власт мъчно може да се справи с движение нелегално, с такъво движение, което тревожи европейския свят и засяга интересите му, а никак не й е мъчно да отговаря отрицателно или никак да не отговаря на легални такрири, особено когато не са подкрепени с външна намеса. Турското правителство добре знае, че Вие сте се държали настрана от революционерите /и ние не сме ве обвинявали за това/ и че дори често сте им пречили и сте ги гонили, както сега, и при все това, то никогаш не благоволи да даде на църковно-училищното дело някоя привилегия без външен натиск. И днес, Ваше Блаженство, бъдете преубедени, че като се явявате в услуга на турското правителство - с уволнение на учители и други мерки - пак след първите ехидни усмивки, от благодарност ще гледат да Ви поставят още по на тясно и то просто напросто, защото сте духовен глава на "български" елемент, комуто "вярата" /= народността/ не чини. Турците не ще повярват, че вече останалите или новоназначените учители не ще зимат участие в организацията, та да не гледат с лошо око на учителите и училищата; и в това отношение те не си се лъжат: от опит знаете, че даже когато от предпазливост сте назначавали духовници-семинаристи, и те под влияние на условията и средата са ви изневерявали, т.е. са се посветявали в делото на революцията. Па даже да повярват турците - нещо невъзможно, - че тепърва няма и не ще има учители революционери, се пак колкото могат ще пречат на училищното дело, защото създава интелигенция, голяма част от която, с каквато работа и да се занимава, не ще може да се помири със съществуващите политико-икономически условия за живот и също ще бъде революционна, толкоз повече, че има пред себе си традиции. В такъв случай, ако Екзархията върви по наклонената пло-

ЦБКМ и ЦИА
Фонд № 641
Арх. ед. 26
л 652

скост, по която е тръгнала, - да угажда на турската власт като гони революционната интелигенция, трябва един ден да се откаже и от училищното дело изобщо, да се откаже от своята роля, т.е. от себе си.

Да кажем някоя дума и за реформите в Македония. Реформеното дело, за да върви напред, потребен е революционен лост, лостът който го извика на видело. Не се иска много ум, за да се схване, че това е тъй; иска се само хладнокръвие, спокойствие, когато се правят съждения, а не да вадим прибързани заключения под впечатленията на пресни потресни факти; също тъй както не бива да си правим бързо-бързо благо илюзии, когато пресните факти ни се усмихват. Революция-та не е дошла до своя край, та да може да се каже, че е завършила безуспешно или с малък успех.

Оставаме на Ваше Блаженство духовни чеда:

Вр. задгранични представители на Б[орис] Сарафов

вътр. организация Хр[исто] Матов

София, 1 сейзември 1907 год. Ив[ан] Гарванов

ЦДИА, ф. № 246, оп. 1, арх. ед. 312, лист.

~~АБЕ - СВС, преписка за отнош. на рев. орган. към Екзаржията, стр.~~ 43-46.